

Sygn. akt III U 454/23

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2023r.

Sąd Okręgowy w Suwałkach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	sędzia Danuta Poniatońska
Protokolant:	Marta Majewska-Wronowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 listopada 2023r. w Suwałkach

sprawy **V. A.**

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

w związku z odwołaniem V. A.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

z dnia 17 lipca 2023 r. znak (...)

1. **oddala odwołanie;**

2. **zasądza od V. A. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. 3600 (trzy tysiące sześćset) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego .**

UZASADNIENIE

Decyzją z 17.07.2023 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O., powołując się na przepis art. 138 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1251 ze zm.), stwierdził, że V. A. pobrała nienależnie świadczenia za okres od 1.01.2023 r. do 31.07.2023 r. w łącznej kwocie (...) zł z tytułu emerytury i zobowiązał ją do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w tej wysokości.

W odwołaniu od tej decyzji V. A. wносиła o jej zmianę i stwierdzenie, że nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie wypłaconego świadczenia. W uzasadnieniu odwołania wskazała, że w żaden sposób swoimi działaniami czy zaniechaniami nie przyczyniła się do wypłacenia przez ZUS świadczeń, które obecnie traktowane są jako nienależnie wypłacone. Miała prawo mieć zaufanie do organu państwowego, że prawidłowo nalicza świadczenie, przyznaje je i wypłaca. Było to usprawiedliwione zwłaszcza wobec doręczania decyzji, z których wynikały kwoty do wypłaty. Decyzje te są prawomocne. Ponadto z przesyłanych przelewów, jak i decyzji nie do końca umiała zweryfikować naliczenia.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Podtrzymał podstawy skarżonej decyzji. Wskazał, że w związku z tym, że odwołującej się nie przysługuje prawo do zbiegu emerytury powszechnej z ZUS i uposażenia rodzinnego z Sądu Rejonowego - wypłata emerytury od 1.01.2023 r. nie przysługuje. Jednocześnie organ rentowy zobowiązał odwołującą się do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1.01.2023 r. do 31.07.2023 r. w kwocie należności głównej (...) zł.

Sąd ustalił, co następuje:

V. A. (urodz. (...)) na podstawie decyzji z 8.01.2020 r. znak: (...) otrzymała prawo do emerytury na podstawie art. 24 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1251 ze zm.) oraz odrębną decyzją ustalono okresową emeryturę kapitałową na podstawie ustawy z dnia 21.11.2008 r. o emeryturach kapitałowych (t. jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 926 ze zm.). Obie emerytury ustalono od dnia nabycia uprawnień emerytalnych, tj. od (...) r. Wysokość emerytury powszechnej ustalono na (...) zł brutto, a emerytury kapitałowej na (...) zł brutto (decyzje k. 12-16 akt rentowych).

Decyzja o przyznaniu emerytury powszechnej zawiera pouczenie o sytuacji, w której może powstać instytucja nienależnie pobranego świadczenia oraz o obowiązku jego zwrotu (część III pkt 1-3). Natomiast w części VI pouczenia została uregulowana zasada jednego świadczenia, a w części VII pouczenia zawarto unormowanie dotyczące m.in. pobierania uposażenia rodzinnego członków rodzin sędziów.

W dniu 28.02.2020 r. do organu rentowego wpłynęło pismo Prezesa Sądu Rejonowego w E. informujące, że z dniem (...) r. Sąd Rejonowy w (...) przejmując wypłatę świadczenia, zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2018 r. w sprawie uposażeń sędziów w stanie spoczynku i uposażeń rodzinnych członków rodzin sędziów i sędziów w stanie spoczynku oraz terminów przekazania do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składek na ubezpieczenie społeczne (Dz.U. z 2018 r. poz.1258 ze zm.). Następnie 4.03.2020 r. V. A. złożyła do organu rentowego wniosek o zawieszenie prawa do emerytury przyznanej decyzją z 8.01.2020 r. znak (...).

Wobec powyższych dokumentów, organ rentowy decyzją z 5.03.2020 r. znak: (...) wstrzymał wypłatę emerytury z FUS od 1.02.2020 r., jednocześnie wskazując, iż nadal będzie wypłacał okresową emeryturę kapitałową. Wskazaną decyzją odwołująca się została ponownie pouczona o przesłankach zaistnienia nienależnie pobranego świadczenia oraz obowiązku jego zwrotu. Odrębną decyzją z 5.03.2020 r. V. A. została zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za luty 2020 r., co wykonała (k. 22 i 26 akt rentowych).

Raz w roku odwołująca się składała wniosek i korzystała z prawa do przeliczenia emerytury i emerytury kapitałowej - decyzja z 1.02.2021 r. znak: (...) oraz decyzja z 31.01.2022 r. znak: (...). W decyzjach tych wskazano wprost, iż wypłata emerytury z FUS zostaje zawieszona, ponieważ Sąd Rejonowy w E. przejął wypłatę świadczenia odwołującej się, a wypłata okresowej emerytury kapitałowej będzie kontynuowana. W decyzjach każdorazowo odwołująca się była pouczana w kwestii nienależnie pobranego świadczenia.

Ponownie wniosek o przeliczenie emerytury V. A. złożyła 13.01.2023 r. Organ rentowy dokonał przeliczenia emerytury od 1.01.2023 r. W decyzji skarżąca została poinformowana o rodzaju i wysokości wypłacanych świadczeń: emerytura z FUS – (...) zł i emerytura kapitałowa (...) zł. Organ rentowy błędnie nie zawiesił wypłaty emerytury z FUS (decyzja nie zawiera takiego postanowienia).

W związku z weryfikacją z urzędu przez organ rentowy wypłacanych świadczeń, w dniu 17.07.2023 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. wydał decyzję o zwrocie nienależnie pobranych przez V. A. świadczeń za okres od 1.01.2023 r. do 31.07.2023 r. Decyzja ta stanowi przedmiot zaskarżenia. Na kwotę (...) zł składa się nienależne świadczenie wypłacone za miesiące: styczeń - luty 2023 r. w kwocie po (...) zł brutto miesięcznie oraz za marzec - lipiec 2023 r. w kwocie po (...) zł brutto miesięcznie.

Sąd zważył, co następuje:

W myśl art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z FUS (t. j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1251 ze zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Jak stanowi ust. 2 pkt 1 tego artykułu, za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Należy podkreślić, iż z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że nienależnie pobrane świadczenie w rozumieniu powyższych uregulowań to świadczenie, które zostało wypłacone mimo zaistnienia leżących po stronie ubezpieczonego okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części albo wskutek sfałszowania dokumentów lub innych środków dowodowych lub innego świadomego wprowadzenia organu rentowego w błąd (wyrok I UK 90/07). W orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym problematyki zwrotu nienależnie pobranych świadczeń na tle art. 138 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej oraz art. 84 ust. 1 i 2 ustawy systemowej zgodnie przyjmuje się, że organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia jedynie wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę. Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy, co dotyczy przede wszystkim osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina (zła wola) świadczeniobiorcy, nie uzasadnia natomiast powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego: z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 301). Również w doktrynie podkreśla się, że zarzut pobrania nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego może być podniesiony tylko wobec osoby, która otrzymała świadczenie bezpodstawnie, i to tylko wówczas, gdy osoba ta miała świadomość, że wypłacone świadczenie jej się nie należy (por. B. Gudowska: Zwrot nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych - część 1, PiZS 2011 nr 7, s. 18, część 2, PiZS 2011 nr 8, s. 28).

Jak wynika z art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej, świadczenie uznaje się za nienależne, nie tylko w przypadku wypłacenia go wskutek świadomego wprowadzenia organu rentowego w błąd, lecz również wtedy, gdy świadczenie zostało wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części. W niniejszej sprawie istotny był drugi z wymienionych wyżej elementów składających się na definicję świadczenia nienależnego. Świadczenie emerytalne zostało bowiem wypłacone odwołującej się, mimo że z dniem 1.02.2020 r. Sąd Rejonowy w E. przejął wypłatę świadczenia, zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2018 r. w sprawie uposażeń sędziów w stanie spoczynku i uposażeń rodzinnych członków rodzin sędziów i sędziów w stanie spoczynku oraz terminów przekazania do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składek na ubezpieczenie społeczne (Dz.U. z 2018 r. poz.1258 ze zm.) i odwołująca się złożyła do organu rentowego wnioszek o zawieszenie prawa do emerytury przyznanej decyzją z 8.01.2020 r. znak (...).

W tym miejscu należy rozważyć też kwestię, czy ubezpieczona była prawidłowo pouczona przez organ rentowy o braku podstaw do wypłaty świadczenia w określonej wysokości. Judykatura wypracowała w tej kwestii wspólne stanowisko, przyjmując, że na gruncie art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej chodzi o klasyczne pouczenie, w którym organ rentowy informuje ubezpieczonego, że utraci on prawo do świadczenia, gdy wystąpią okoliczności, które zgodnie z przepisami prawa spowodują utratę tego prawa (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 9.03.2021 r., III USK 81/21 oraz wyrok z 25.06.2010 r., II UK 66/10). Zgodnie z utrwalonym poglądem Sądu Najwyższego za wystarczające dla wypełnienia przesłanki pouczenia o okolicznościach, których wystąpienie powoduje brak prawa do świadczenia, można uznać przytoczenie przepisów określających te okoliczności, o ile jest ono na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji. Z art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej wynika jednoznacznie, że warunkiem uznania świadczenia za nienależne jest pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje utratę prawa do niego. Nie chodzi tu zatem o pouczenie "o braku prawa do ich pobierania", jak stanowi powołany wyżej przepis, albowiem dyspozycja tego przepisu byłaby w istocie trudna do zrealizowania, gdyby opierać się jedynie na jego wykładni językowej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18.02.2009 r., II UK 204/08). Pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie spowoduje brak prawa do świadczeń, nie

może też odnosić się indywidualnie do pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności przewidzianych w licznych przepisach wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. W takim sensie wystarczające jest przytoczenie przepisów określających te okoliczności. Jednakże pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, aby pobierający świadczenie mógł je odnieść do własnej sytuacji (wyrok Sądu Najwyższego z 31.01.2019 r., III UK 22/18).

W ocenie Sądu, przesądzająca o obowiązku zwrotu świadczenia w niniejszej sprawie jest treść decyzji z 5.03.2020 r. znak: (...), mocą której organ rentowy wstrzymał wypłatę emerytury z FUS od 1.02.2020 r., jednocześnie wskazując, iż nadal będzie wypłacał okresową emeryturę kapitałową. Ponadto należy zwrócić uwagę, iż to V. A. osobiście złożyła do organu rentowego wnioski o zawieszenie prawa do emerytury, przyznanej decyzją z 8.01.2020 r. i jak wskazano w ustaleniach, została wówczas zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za luty 2020 r., co wykonała.

Decyzja ZUS z 20.01.2023 r. o przeliczeniu emerytury w swej treści wskazuje nowe kwoty emerytur: powszechnej i kapitałowej. Błędnie nie zawiesza wypłaty emerytury powszechnej. Przyjmując średnie standardy dotyczące rozumienia treści pism urzędowych oraz staranności działania, rozumienie treści tej decyzji nie powinno nasuwać wątpliwości. Nawet jeśli odwołująca się nie zapoznała się szczegółowo z treścią decyzji, to zasilanie jej konta osobistego przez 7 miesięcy kwotą ponad (...)zł zamiast należnej kwoty ok.(...) zł emerytury kapitałowej powinno wzbudzić jej zainteresowanie. Wypłacona również należna odwołującej się tzw. trzynasta emerytura, w ocenie Sądu, wbrew twierdzeniom odwołującej, nie mogła mieć wpływu na jej ogląd należnych z ZUS świadczeń, z uwagi na wysokość dodatkowego rocznego świadczenia i jego jednorazowość.

W jednym z najnowszych orzeczeń Sąd Najwyższy wskazał, że organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia jedynie wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę. Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze wiedząc, że mu się ono nie należy, co dotyczy przede wszystkim osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina (zła wola) świadczeniobiorcy, nie uzasadnia natomiast powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (wyrok z 22.02.2023 r., III USKP 50/22).

Jak wykazano powyżej, można przyjąć, że V. A. była w złej wierze, pobierając w pełnej wysokości świadczenia określone w decyzji z 20.01.2023 r., a więc emeryturę powszechną i emeryturę kapitałową, mimo pobierania uposażenia wypłacanego przez Sąd Rejonowy w E., wybranego przez nią.

Z powyższych względów Sąd Okręgowy uznał, że zaskarżona decyzja jest prawidłowa i na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji w pkt. 1.

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Odwołująca się przegrała sprawę, obowiązana więc jest zwrócić organowi rentowemu koszty zastępstwa procesowego określone w § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t. jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1935 ze zm.).